

KİTAP TANITIMI

***Şevki Ebû Halil,
Atlasu's-Sîrati'n-Nebeviyye
Daru'l-Fikr, Dimeşk,1423/2003,336 s.***

Yrd.Doç.Dr. Mehmet AZİMLİ
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Şevki Ebû Halil, son dönem İslam tarihi araştırmacılarından biridir. Çalışmalarını özellikle Müsteşriklerin eserlerindeki İslam'a saldırılara karşı yoğunlaştırmış, bu saldırılara cevap vermek üzere değişik eserler yazmıştır.¹

Yazarın tanıtımını yapacağımız kitabı, Arapça olup 336 sayfadır. Kitap, yazarın yazmış olduğu bir serinin üçüncü kitabıdır. Bu serideki ilk kitabı Atlasu'l-Kur'an adını taşımaktadır. Bu eserde yazar, Kurandaki kıssaların yerlerinden ve coğrafya isimlerinden yola çıkarak, ilgili kıssaların Kurandan orijinallerini vermekte, akabinde ise kıssanın geçtiği bölgenin haritasını verip, arkasından da bulunuyorsa o tarihi yerin fotoğrafını vermektedir. Özellikle Tefsir sahasında ilgilenenler için önemli bir el kılavuzu niteliğindedir.²

Bu serinin ikinci kitabı olan Atlasu'l-Hadisi'n-Nebeviyye³ adlı eseri Sahih hadis kitaplarında geçen coğrafi isimlerle ilgili bir çalışmadır. Yazar bu eserin her sayfasında hadis kitaplarından aldığı bir hadisin orijinalini vermekte, sonra bu hadiste geçen coğrafi bölgenin klasik coğrafya kitaplarında geçen tanıtımını aktarmakta, aynı sayfaya bu bölgenin uydu resmini vermekte, yine aynı sayfanın alt tarafında detaylı bir harita vererek, eğer bu yer halen mevcut ise bir de fotoğraf ilave etmektedir. Eser, İslam tarihçileri ve hadisçiler için önemli bir el kılavuzu niteliğindedir.

Tanıtımını yapacağımız kitap, bu iki kitabın üçüncüsü olan Atlasu's-Sîrati'n-

¹ Carl Brockelmann fi'l-Mizan, Gustave Le Bon fi'l-Mizan, el-İslam fi Kafesi'l-İttiham, gibi bazı kitapları bunlardandır.

² Şevki Ebû Halil, Atlasu'l-Kur'an, Daru'l-Fikr, Dimeşk,1423/2003.

³ Şevki Ebû Halil, Atlasu'l-Hadisi'n-Nebeviyye, Daru'l-Fikr, Dimeşk,1423/2003.

Nebeviyye adlı eserdir ve yazarın İslam tarihi ile ilgili hazırladığı bir çalışmadır. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, öncelikle aktardığı kronolojik olaylar ve konularla ilgili tarihî bilgiler, haritalar ve varsa fotoğraflar vermektedir. Böylece okuyucu Hz.Peygamber dönemindeki herhangi bir olay hakkında rahatlıkla genel bir bilgiye sahip oluyor, aynı zamanda bu olayın geçtiği bölgeyi harita üzerinden inceleyebiliyor, ve nihayet fotoğrafı varsa bu günkü halini görebiliyor.

Yazar, kitabına Arap yarımadası hakkında tarihi ve coğrafi bilgi ve fotoğraflar vermekle başlıyor, akabinde ise Hz.Peygamberin dedesi Hz.İbrahim hakkında Kur'an'dan ve tarih kitaplarından bilgiler vererek, onun yaptığı yolculuk güzergahının haritalarını çiziyor. Daha sonra Hz.Peygamberin ecdadının nesep ağacını Adnan'a kadar veriyor.(s.31) İslam öncesi Arap yarım adasındaki meşhur çarşılar ve yarımadada bulunan putların yerleri hakkında bilgiler ve haritalar sunuyor ve bu haritalardaki yerleri noktasal işaretlerle gösteriyor. Ayrıca İslam öncesi yarımadada bulunan din mensuplarının hakim oldukları yerler teker teker haritalar üzerinde işaret ediyor.(s.37)

Bu noktadan sonra Fil olayından başlayarak birkaç sayfaya bir, siyer ile ilgili bilgiler veriyor. Akabinde bazen sembolik resimlerle bu bilgiler destekleniyor,(mesela Fil olayı gibi, s.39) bazen de fotoğraflarla besleniyor. Kitabın orijinal taraflarından biri de İslam tarihi kaynaklarında bulamayacağımız bazı fotoğrafları bu eserde bulabiliyoruz. Misal verecek olursak rahip Bahira'ya ait olduğu söylenen manastır konusunda 4 adet fotoğraf bulunuyor.(s.51)

Yazar, kitaptaki haritaların çiziminde çok dakik davranmış, haritalara yerleşim yerleri yazılmakla birlikte, en güzel tarafı yol güzergahları, daha da önemlisi gazve ve seriyelerde ordunun gidiş güzergahları, düşman ordusunun planları ayrı renkte ok işaretleriyle rahat anlaşılacak şekilde dikkatlice çizilmiştir. Haritaların ölçekleri de verilmiştir.

Kitapta sadece siyer kitaplarındaki bilgilerle kalınmamış, İslam tarihçisi için gereken, Taif-Mekke arası tarihi yollar veya Hz.Peygamberin Taif yolculuğu sırasında Nusaybin cinlerine rastladığı belirtilen yer ile ilgili harita, Selman el-Farisî'nin Müslüman olurken geçtiği yol güzergahı(s.89) gibi, bilgiler ve haritalar sunulmuştur. Konuyla ilgili olması açısından Arabistan dışındaki bazı fotoğraflar da verilmiştir. Ebu Eyyub el-Ensari'nin İstanbul da ki kabri(s.81) ve Kudüs'teki önemli yerler bunlardır.

Yazar, 94. sayfadan itibaren gazve ve seriyelerin bilgi, harita ve fotoğraflarını vermektedir. Yazar gazveleri yeşil bir zemin üzerinde vermiş ve göstereceği gazveyi kalın kırmızı bir ok ile gösterirken, okuyucunun zihninde diğer gazvelerde oluşsun diye ince kırmızı oklarla diğer gazveleri de vermiştir. Aynı uygulama seriyeler içinde geçerlidir. Seriyeler kitap boyunca gazvelerden ayrı lması için pembe zemin üzerinde verilirken gösterilen seriye kalın okla, diğer seriyeler ince oklarla gösterilmiştir. Yazar özellikle Bedir Uhud, Hendek ve Hicret yolu gibi haritalarda çok başarılıdır. Buralarda çok detaylar vermiş, Hicret güzergahını normal kervan güzergahı ve Hz.Peygamberin gerçekleştirdiği güzergahı iki ayrı şekilde göstermiş, savaşları iki cephenin plan ve saldırı şekillerini çok güzel çizimlerle istifademize sunmuştur. Haritaları ve çizimleri verirken incelenen olayın adı, tarihi ve hicri hangi ayda olduğu sayfanın altında verilmiştir. Medine'deki Yahudi kabilelerin kuşatılması ve ele geçirilmesi konusunda verilen çizimler çok detaylıdır. Yazar bazen de siyah-beyaz eski fotoğraflarla haritaları beslemektedir. Kab b. Eşrefin köşkü gibi.(s.142)

Kitabın bundan sonraki bölümünde (ş.163) Hz.Peygamberin davet mektuplarını incelenmiş, mektupların gönderildiği yerlerle ilgili fotoğraflar, elçilerin yol güzergahları, bazı mektupların orijinaleri, Hz.Peygamberin mührü ve artık yok olan Bi'rrieris⁴ kuyusunun resmi gibi bilgi ve belgeler bulunmaktadır. Eserde Mute ile ilgili siyah beyaz orijinal fotoğraflar, Mekke fethiyle ilgili fetih sırasında komutanların ayrı ayrı girişleri, Huneyn ile ilgili detaylı çizimler, heyetler yılındaki heyetlerin yol güzergahları, bulunmaktadır.

Eser sadece Hz.Peygamber dönemine ayrılmamıştır. Hz.Ebü Bekir döneminde meydana gelen Ridde harpleriyle ilgili çok detaylı haritalar veren yazar, bu harplerle ilgili gönderilen orduların güzergahları ayrı renklerde vererek olayın daha rahat kavranmasını sağlamıştır.

Yazar, eserinin sonunu el-Kütübü't-Tis'a sahiplerine ayırmıştır. Burada bu eser sahiplerinin hayatları ve eserleri, ayrıca ilk siyerciler ve Meğazi yazarları hakkında bilgiler vermektedir. Yine el-Kütübü's-Sitte yazarlarının doğum-ölüm yerleri ve hadis öğrenmek için yaptıkları yolculuk güzergahlarını veren detaylı haritalar ve fotoğraflar sunmaktadır.

Yazar, kitaba bir de ilave yapmıştır. Bu ek bölümde Mekke coğrafyasının yakınındaki merkezlerin uzaklık ölçümlerini vermektedir. Ayrıca Mescid-i Haram'ın hangi tarihlerde kimin tarafından genişletildiği, genişletilmesi ile oluşan yeni ölçümler, Kabe'nin ölçüleri, Safa ile Merve'nin ölçümleri gibi altı adet çizim bulunmaktadır. Kitabın sonunda zengin bir kaynakça, konuları bulmayı kolaylaştıran detaylı bir indeks, konu, harita ve fotoğraflar konusunda üç ayrı fihrist bulunmaktadır.

Sonuç olarak tanıtmaya çalıştığımız kitap, sadece İslam tarihçilerinin değil, İslami ilimlerle uğraşanların çokça istifade edeceği çok emek verilmiş bir eserdir. Özellikle günümüz İlahiyat fakültelerinde Siyer, İslam Tarihi ve Müslümanların yaşadığı coğrafyalar ile ilgili derslerde birebir kullanılabilecek, büyük istifadeler sağlayabilecek önemli bir eserdir.

⁴ Geniş bilgi için bkz. Mustafa Fayda, "Bi'rrieris", Diyanet İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1992, VI, 194.